

Türkiye Karanlıkta Kalmasın!

Elektrik Mühendisleri Odası olarak "Enerji Sahip Çık, Geleceğini Karartma" kampanyası başlatıyoruz. Neden böyle bir kampanya düzenlediğimizi kamuoyu ile paylaşmak istediğimiz için sizleri buraya davet ettik. 3 dağıtım bölgesinin özelleştirmesine yönelik ihale süreci ve Elektrik Mühendisleri Odası olarak bu ihaleye karşı açmış olduğumuz dava süreci bildiğiniz gibi devam ediyor. Böyle bir kampanya düzenleme gereğinin anlaşılabilmesi için öncelikle elektrik alanında mevcut durumu değerlendirmek istiyoruz. **YATIRIM YAPILMIYOR, KARANLIKTA KALACAĞIZ**

Bugün Türkiye, elektrik alanındaki özelleştirme uygulamaları nedeniyle karanlıkta kalma tehdidiyle karşı karşıyadır. EPDK Eylül 2006 itibarıyla 6 bin 586 megavatlık yeni tesis için lisans vermiştir. EPDK Başkanı Yusuf Günay'ın en son 10. Enerji Kongresi'nde yaptığı açıklamaya göre bu lisansların 1600 megavatlık bölümü işletmeye girmiştir. Yani EPDK'nın lisanslama faaliyetine başladığı ve kamunun yatırım yapmasının yasaklanmış olduğu dönemde yıllık ortalama 400 megavat kurulu güçte özel sektör yatırımı faaliyete geçebilmiştir. Bu ise, 2006 yılı ilk yarısı itibarıyla Türkiye'nin kurulu gücünün yalnızca yüzde 1'ine denk gelmektedir. Oysa, düşük senaryoyu baz alsak bile yıllık 2 bin 520 megavat kurulu güçte santral yapımı gerekmektedir. Bildiğiniz

gibi Enerji Bakanlığı, yüksek senaryoya göre enerji talebinin yıllık yüzde 8.4, düşük senaryoya göre ise yüzde 6.3 artacağını varsaymaktadır.

EPDK'nın yatırımları denetlediği iddiaları ise gerçeklikten uzaktır. Kendi internet sitelerinde yayımladıkları 167 adet inşa halindeki santraldan 28 tanesinin inşa süreci hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadıklarını açıklamaktadırlar.

Bu nedenle bir an evvel kamunun yatırım yapabilmesini yollarının açılması gerekmektedir. Arz güvenliği özel sektöre bırakılmayacak kadar önemlidir. **ÖZEL SEKTÖR PAHALI ELEKTRİK ÜRETİYOR**

Bu yılın ilk yarısı itibarıyla elektrik üretiminde kamu santralleri toplam kurulu gücün yüzde 57.6'sına sahip olmasına karşın üretimdeki payları yüzde 47.4'e geriletilmiştir. Yani üretimin yüzde 52.6 ile yarından fazlası özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir. Özel sektör tarafından pahalı elektrik üretiminin yansımaları bugün TETAŞ'ın fiyatlarını önce yüzde 23 ardından 2007 yılından itibaren geçerli olmak üzere yüzde 8 düzeyinde artırmasına neden olmuştur. Daha dağıtım özelleştirme süreci başlamadan tüketicilere yansıtılacak zam tartışması başlamıştır. TETAŞ, 2005 yılında özel sektör santralleri olan Yİ'lerden 6.67 cente, YİD'lerden 8.26 cente, işletme hakkı devredilen santrallerden

6.18 cente elektrik satın alırken, kamu santrallerinin bu yılın ilk yarısı itibarıyla bile ortalama üretim maliyetleri 4.4 cent olmuştur. TETAŞ'ın özel sektörden yaptığı alımlarla, bu yıl için beklenen ortalama birim maliyeti 8 cent ile neredeyse kamu santrallerinin üretim maliyetinin 2 katıdır. Görüldüğü gibi üretimdeki özelleştirme kamuya ve halka pahalı elektrik olarak geri dönmüştür. Bu süreç dağıtım özelleştirmelerinin de yapılmasıyla katlanarak devam edecektir. **SAADET ZİNCİRİ**

Elektrik alanında özelleştirme ve piyasalaştırma talebiyle oluşturulan sistem zaten pahalı elektriği ve zamları kaçınılmaz kılmaktadır. Önce üreticinin maliyetleri+kar, sonra toptan satış şirketinin işletim giderleri+kar, iletim sistemi maliyeti+kar, ardından dağıtım sistemi giderleri+kar, perakende işletim giderleri+kar olmak üzere yeni bir saadet zinciri öngörülmektedir. Bu şirketlerin hiç yatırım yapmadıklarını düşünsek bile, üreticiden başlayacak olursak yakıt ve işletim giderlerinin 100 birim olduğunu varsayalım. Üreticinin yüzde 10 kar payı eklendiğinde fiyatı 110 birime ulaşan üretilmiş elektrik, önce toptan satıcıya gittiğinde, burada yüzde 10'luk kar payı ve işletim gideri ile 133.1 birim fiyata ulaşacaktır. İletim sisteminden geçerken de önce yüzde 10 işletim gideri ardından yüzde 10'luk kar payı ile 174.2 birime, dağıtım ve perakende hizmeti için de 2005 yılı verileri üzerinden yüzde 20 işletim gideri olduğu dikkate alındığında 209 birime, bunun üzerine yüzde 10'luk önce dağıtım karı, ardından da yine yüzde 10'luk perakende kar payı eklendiğinde yaklaşık 253 birim fiyata kadar yükselecektir. Görüldüğü gibi 100 birimlik üretim maliyeti olan elektrik, araya girecek çeşitli özel sektör kuruluşlarıyla yaklaşık 2.5 katına tüketiciye satılacaktır. Bunun üzerine vergi ve fon payları da eklendiğinde birim maliyet 300'e kadar ulaşabilecektir. Kamu, tek elden bu işi yürütüyor olsa idi, 100 birime üretilen elektrik, toptan satış şirketine gerek kalmaksızın iletim ve dağıtım

şebekelerine sunuluyor olacaktı. Bu durumda iletim ve dağıtımın işletim giderleri dikkate alınırsa iletim işletim gideriyle 110, üzerine dağıtım işletim gideriyle de 132 birime ulaşacaktı. Elektrik hizmetinin kar esasına dayandırılabilir bir iş değildir. Ancak yeni yatırımlar için de yüzde 10 kar payı eklediğimizde elektriğin 145.2 birim fiyatıyla tüketiciye sunulması söz konusu olabilecektir ki bu fiyat piyasa mantığıyla ulaşılan fiyatın yaklaşık yarısı düzeyindedir. Kaldı ki bu hesaplamada üretim maliyetleri özel sektör ve kamu elinde aynı sayılmıştır. Oysa yukarıda verdiğimiz elektrik satış fiyatlarında da görüldüğü gibi özel sektör kamudan çok daha pahalıya elektriği satmaktadır. Bu da kamu elinde üretimin yapılması durumunda fiyatların bir o kadar daha düşeceğini göstermektedir.

3 BÖLGE İLE ÖZEL SEKTÖR KARA, KAMU ZARARA GEÇECEK

Dağıtım bölgelerinin özelleştirme gerekçeleri de gerçekleri yansıtmamaktadır. Öncelikle kayıp-kaçak oranlarını dikkate alan bir bölgesel planlama yapılmamış, bu yapılmadığı gibi kayıp-kaçak oranı Türkiye ortalamasının altında ve görece karlı 3 bölge öncelikle satışa çıkarılmıştır. Bu 3 bölgenin 2005 yılı vergi sonrası karı, 195 milyon 870 bin YTL'dir. 20 bölgeden oluşan TEDAŞ'ın 162 milyon 183 bin YTL olan vergi sonrası karından bu 3 bölgenin karı düşüldüğünde TEDAŞ 33 milyon 688 bin YTL zarara geçmektedir. Görüldüğü gibi kamunun zararına yol açacak bir özelleştirme yöntemi belirlenmiştir. Ötümüzdeki yıllarda TEDAŞ adına halkın vergilerinden her yıl artan miktarda tutar kamu zararı olarak ödenecektir, Ancak bu

arada 3 bölgeyi satın alan şirket ya da şirketler karlarına kar katacaklardır. Nitekim bugüne kadar yapılan elektrik alanındaki özelleştirmelerde özel sektör karı, kamu zararı üstlenmiştir. Kamunun zarar tablosu milyarlarca dolara ulaşmıştır ve bu zararlar Türkiye'nin yatırım açığını çoktan kapatması mümkündür. Bu hesabı sizlere dağıttığımız kitapçıkta ortaya koyduk.

40 KALEMLİK FATURA HALKA YANSITILACAK

Nitekim özelleştirme için belirlenen yöntemde dağıtım ve perakende işini üstlenecek, üzerine istediği kadar üretim hakkına da sahip olarak yatay ve dikey olarak tekelleşme olanağı verilen bu şirketler, 40 kalemden oluşan her türlü giderlerini tarife aracılığıyla halktan tahsil edeceklerdir. Bu kalemler içerisinde işletim giderlerinin dışında yatırım ve işletme hakkı devir bedeli de öngörülmektedir. Yani şirketler, dağıtım bölgeleri için ihalede belirlenecek tutarın tamamını, fazlasını ya da bir bölümünü işletme hakkı devir bedeli olarak halktan tahsil edeceklerdir. Yapacakları yatırım maliyetlerini de tarifeler aracılığıyla halktan toplayacaklardır. Kamunun kaynağı bulunmadığı söylemi bu noktada geçerliliğini yitirmektedir. Özel sektöre yalnızca kredi bulma işi düşmektedir ki, devletin kredi bulması durumunda çok daha ucuz faizle kredi bulabileceği açıktır. Dolayısıyla özel sektör aracılığıyla yapılacak yatırımlar ülkemize pahalıya mal olacaktır.

BATIK ENRON DA İHALEDE

3 dağıtım bölgesinin özelleştirilmesi için açılan ihalede, "şeffaflık" ilkesine aykırı olarak hangi kriterlere dayandığı belli olmayan bir biçimde şirketlere ön yeterlilik verilmiştir. Başvuran şirketler incelendiğinde Elektrik Mühendisleri Odası'nın bugüne kadar dağıtım özelleştirmeleri konusunda gündeme getirdiği tekelleşme ve kamu hizmeti açısından kaygılarının ne kadar geçerli olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Ön yeterlilik verilen şirketlerden biri olan Prisma'nın aslında batık Enron'u devralan bir şirket olduğu belirlenmiştir. Enron'un finansal oyunlar dahil olmak üzere bulaştığı yolsuzluk ortaya çıkmış, bunun bedelini ise Kaliforniya eyaletinde yaşayanlar ödemişlerdir. Kaliforniya'da 27 Şubat 2001'de yaşanan ve o bölgedeki abonelerin yalnızca yüzde 2'sini kapsayan kesintinin bedeli 45 milyar dolar olmuştur. Prisma bu

batık Enron şirketini devralmış olan bir şirkettir. Prisma'nın yalnızca geçmişi değil, bugünü de karanlık görmektedir, Prisma'nın sahibi Ashmore Energy International Limited olarak görülmektedir. Bu şirketin adresi ise Cayman adalarıdır. Ashmore'un arkasında ise bir yatırım fonları yönetim şirketi görülmektedir, İhaleye giren E.ON, Avrupa'nın en büyük 3 tekelinden birisidir. Almanya kökenli olan bu şirket, 26 ülkede faaliyet göstermekte olan çok uluslu bir şirkettir. Yine Almanya'nın 3. büyük enerji şirketi olan EnBW'de ihaleye katılmaktadır. Bu şirketin yüzde 45 hissesi Avrupa'nın 3 büyük tekelinden birisi olan EDF'ye aittir. EnBW, 5 ülkede faaliyet göstermektedir. İtalya'nın en büyük şirketi olan ve bir kamu şirketi görünümündeki Enel de, Türkiye'de kamu mülkiyetinden çıkarılmak istenen 3 bölge için ön yeterlilik almış, Avrupa'daki 7 büyük şirketten birisidir. Kuzey Amerika ve Latin Amerika'da da faaliyet gösteren Enel, Bulgaristan, Slovakya, Romanya ve Rusya'da da enerji alanında çeşitli ortaklıklara sahiptir. Enel'de kontrol yetkisi kamuya aittir. Enel'in yüzde 21.4'ü doğrudan İtalya Ekonomi Bakanlığı'na, yüzde 10.2'si de dolaylı bir şekilde devlete aittir. Kalan paylar da yatırım fonları, sigorta fonları, emeklilik fonları gibi çeşitli kuruluşların elindedir.

Türkiye'den ön yeterlilik alan şirketlerin ise, yabancı şirketlerle ortaklık kurma arayışında oldukları görülmektedir. Bu durum tek başına yerli şirketlerin bu ihaleyi alma şansları olmadığını gösterdiği gibi, yabancıların yanında yerli şirketlerin de taşeron olacağı izlenimini yaratmaktadır. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından elektrik dağıtımının özelleştirilmesinin iptal edilmesi olumlu bir gelişmedir. Hükümet ve yetkililer, kamusal alanı ilgilendiren bu önemli konuda tekrar düşünmelerine zemin sağlaması ve elektrik özelleştirmeleriyle Türkiye'nin kaderini etkileyecek bir hatadan geri dönülmesi adına bu erteleme kararı bir fırsat olarak değerlendirmeli ve dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesi tamamen iptal edilmelidir.

Bir ülkenin geleceğini yakından ilgilendiren bir alan olarak enerji politikalarının, çeşitli lobilerin talepleriyle değil, kamu yararını gözetilerek belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle kamuoyuna "Enerjine Sahip Çık, Geleceğini Karartma" çağrısında bulunuyoruz.